VAMMAISFOORUMI
Vammaisjärjestöjen yhteinen ääni

Eduskunta

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

stv@eduskunta.fi

Sosiaali- ja terveysvaliokunta 30.11.2022 / HE 312/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain muuttamisesta / Kirjallinen lausuntopyyntö

EDUSKUNNAN SOSIAALI- JA TERVEYSVALIOKUNNALLE

ASIA: Lausunto HE:stä 312/2022 vp eduskunnalle laiksi kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain muuttamisesta

LAUSUNNON ANTAJA

Vammaisfoorumi ry kiittää eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokuntaa mahdollisuudesta jättää kirjallinen lausunto koskien hallituksen esitystä eduskunnalle laiksi kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain muuttamisesta. Vammaisfoorumi on 27 valtakunnallisen vammaisjärjestön yhteistyöjärjestö, jonka tarkoituksena on YK:n vammaisten ihmisten oikeuksia koskevan sopimuksen mukaisesti edistää vammaisten ihmisten tasaarvoa ja yhdenvertaisen osallistumisen mahdollisuuksia yhteiskunnassa. Vammaisfoorumi edustaa jäsenjärjestöjensä kautta noin 220 000 vammaista ja pitkäaikaissairasta ihmistä.

LAUSUNTO

Vammaisfoorumi pitää tärkeänä, että kehitysvammalakiin tehdään muutokset, joita tarvitaan, jotta ko. lain mukaisten palvelujen toteuttaminen voi jatkua ongelmitta ja ilman katkoksia palveluiden järjestämisvastuun siirtyessä hyvinvointialueille. Kannatamme yleisesti ottaen ehdotettuja muutoksia, mutta esitämme niihin alla muutamia tarkennuksia.

Kuntien tulee edelleen voida tuottaa myös hyvinvointialueiden järjestämisvastuulle siirtyvää aamu- ja iltapäivätoimintaa ja loma-ajan hoitoa/toimintaa niille erityishuollon piiriin kuuluville oppilaille, jotka vammansa vuoksi tarvitsevat näitä palveluita. Hyvinvointialueilla ei varmasti olisi ainakaan vuodenvaihteesta alkaen edes mahdollisuutta itse tuottaa tai hankkia ostopalveluina ainakaan riittävissä määrin ja vaadittavan laatuisina näitä palveluita. Varsinkin aamu- ja iltapäivätoiminnan osalta on myös inkluusion toteutumisen ja yhdenvertaisuuden näkökulmista tärkeää, että kehitysvammainen tai vastaavaa tukea tarvitseva oppilas voi osallistua yhdessä muiden oppilaiden kanssa omalla koululla järjestettävään toimintaan aina, kun se on tarvittaessa riittävin tukitoimin ja mukautuksin hänelle mahdollista. Lakimuutosten esitöissä, eli tässä vaiheessa käytännössä sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietinnössä, sekä myös

esitettyjen muutosten toimeenpanossa olisi nykyisen kehitysvammalain hyvin yleisluontoiset sanamuodot sekä käytännössä varsin kirjava soveltaminen huomioiden aiheellista täsmentää se, että oikeuskäytännön perusteella erityishuollon piiriin kuuluvan oppilaan vammansa vuoksi tarvitsema aamu- ja iltapäivätoiminta tulee järjestää kehitysvammalain nojalla viimeistään 3. luokalta alkaen, jolloin sitä ei enää voida katsoa tarvittavan iän perusteella, kun vammattomat samanikäiset oppilaat eivät enää saa eivätkä tarvitse ko. toimintaa. Lisäksi perusteluissa tulisi huomioida se, että jos erityishuollon piiriin kuuluvalle oppilaalle vamman vuoksi järjestetty aamu- ja iltapäivätoiminta luonteeltaan eroaa perusopetuslain mukaisesta aamu- ja iltapäivätoiminnasta (esimerkiksi järjestetään lapsen tarpeiden perusteella erityishuollon toimintayksikössä tai lapsen kotona), se tulee oikeuskäytännön mukaisesti järjestää jo alkuopetuksen aikana kehitysvammalain nojalla. Vamman vuoksi tarvittavasta loma-ajan hoidosta/toiminnasta ei ole myöskään tarkasti säädetty kehitysvammalaissa, mikä perustelisi myös sen tarkentamista esitöissä, että ko. palvelua on oikeuskäytännön perusteella järjestettävä yksilöllisen tarpeen mukaisesti erityishuollon piiriin kuuluville lapsilla ja nuorille.

Asiakkaiden oikeusturvan kannalta on olennaista, että säädetään erikseen päätöksiä tekevästä vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmästä. Tahdosta riippumattomasta erityishuollosta ei saa päättää sama asiantuntijaryhmä, joka suorittaa tutkimuksen ja antaa tutkimuslausunnon tahdosta riippumattoman erityishuollon tarpeesta. Toisaalta ehdotettu sääntely ei kuitenkaan ole kovin selkeää: vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmä ja päätöksiä tekevä vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmä ovat terminologisesti hyvin lähellä toisiaan, mistä aiheutuu sekaannusten vaaraa. Selkeästi toisistaan erottuvat nimet näille elimille olisi ehdottomasti parempi ratkaisu. Lisäksi ehdotetussa sääntelyssä ei määritellä selkeästi vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmän roolia esimerkiksi tahdosta riippumattomaan erityishuoltoon määräämiseksi tarvittavan tutkimuksen osalta, koska tahdosta riippumatonta erityishuoltoa koskevissa pykälissä ei puhuta nimenomaisesti juuri tästä asiantuntijaryhmästä, vaan siellä (33 §) todetaan muun muassa, että ”[l]aillistetun lääkärin, laillistetun psykologin ja laillistetun sosiaalityöntekijän, jotka ovat virkasuhteessa ja perehtyneet kehitysvammahuoltoon, sekä tarvittaessa muiden sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilöiden on suoritettava henkilöä koskeva tutkimus” ja ”[t]utkimuksesta on laadittava tutkimuksen suorittaneiden lääkärin, psykologin ja sosiaalityöntekijän allekirjoittama tutkimuslausunto, jonka on sisällettävä perusteltu kannanotto siitä, ovatko edellytykset henkilön määräämiselle erityishuollon toimintayksikköön tahdostaan riippumatta olemassa”.

Etevan vaativien palveluiden siirtyessä vuodenvaihteessa HUS:in tuotettaviksi (järjestämisvastuun siirtyessä hyvinvointialueille) on perusteltua varmistaa, että sääntely mahdollistaa rajoitustoimenpiteiden kehitysvammalain mukaisen käyttämisen myös näissä palveluissa. Esityksen sanamuotojen perusteella esitetty sääntely ei näiltä osin koske vain HUS:in vastuulle Uudellamaalla siirtyvää tahdosta riippumatonta erityishuoltoa, vaan mahdollistaa yleisesti ko. palveluiden tuottamisen terveydenhuoltolain mukaisella kehitysvammapsykiatrian osastolla taikka vastaavassa yksityisessä toimintayksikössä, jossa on laissa edellytetty riittävä asiantuntemus. Tämä herättää huolta siitä, saatettaisiinko tämän sääntelyn perusteella myös muualla Suomessa pyrkiä joissain tilanteissa siirtämään terveydenhuollon tuotettavaksi näitä palveluita silloinkin, kun se ei ole perusteltua eikä tarpeellista. Sosiaalihuolto ja terveydenhuolto ovat luonteeltaan erilaisia, ja on sosiaalihuollon asiakkaiden oikeuksien toteutumisen kannalta ongelmallista järjestää sosiaalihuoltoa medikaalisista lähtökohdista toimivissa terveydenhuollon yksiköissä.

Ymmärrämme, että Uudellamaalla HUS-ratkaisu on pitkän valmistelutyön kuluessa osoittautunut pääosin ilmeisesti myös palveluiden asiakkaita edustavien paikallisten ja alueellisten toimijoiden mielestä parhaaksi ratkaisuksi turvata vaativimpien palveluiden jatkuvuus hyvinvointialueiden ottaessa vastuun sote-palveluiden järjestämisestä. Katsomme kuitenkin, ettei erityishuollon asiakkaiden sosiaalihuollon palveluiden tuottamista terveydenhuollossa ainakaan ilman laajempaa valmistelua, kuten eri vaihtoehtojen vaikutusten arviointia sekä tarvittavien intressitahojen (mukaan lukien kehitysvammaisia ihmisiä edustavien järjestöjen) kuulemista, tule mahdollistaa tätä Uudellamaalla tarpeelliseksi osoittautunutta alueellista poikkeusta laajemmin.

Helsingissä 29.11.2022

VAMMAISFOORUMI RY

Sari Kokko
puheenjohtaja
sari.kokko@nkl.fi
p. 050 401 5802

Anni Kyröläinen
pääsihteeri
anni.kyrolainen@vammaisfoorumi.fi
p. 044 567 9077